

Yttrande över Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik (SOU 2017:60)

Diskrimineringsombudsmannen (DO) har anmodats att yttra sig över ovanstående betänkande. DO vill utifrån sitt verksamhetsområde lämna följande synpunkter.

Övergripande synpunkter på utredningens perspektiv och utgångspunkt

Kommittédirektiven till utredningen anger en lång rad specificerade frågor kopplade till de nationella minoriteternas rättigheter som utredningen har haft i uppdrag att utreda, men av direktiven framgår det att utredningen också har tilldelats ett bredare uppdrag. Utredningen ska enligt direktiven göra en översyn och analys av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk och med utgångspunkt i denna och i Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter samt i regeringens strategi för de nationella minoriteterna föreslå åtgärder för att säkra efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter. DO kan dock konstatera att det förefaller som att utredningen valt att fokusera på att utreda frågor i syfte att säkra nationella minoritetsrättigheter snarare än att utifrån kända problembilder utreda hur Sverige bäst kan säkra efterlevnaden av de fem nationella minoriteternas rättigheter. Denna perspektivförskjutning har medfört att åtgärdsförslagen nästan uteslutande begränsats till områden som direkt kan härledas till specifika nationella minoritetsrättigheter, företrädesvis språkfrågor, och att flera, för judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar, centrala rättighetsområden saknas i utredningen.

I betänkandet konstateras att "...minoritetspolitiken misslyckats nästan helt, vad gäller förverkligandet av de grundläggande rättigheter som alla de fem nationella minoriteterna ska tillförsäkras i landets samtliga kommuner". DO delar denna bild av situationen och konstaterar att de föreslagna förändringarna i sig kan vara relevanta och viktiga. Mot bakgrund av att någon påtaglig utveckling inte är för handen efter snart 20 år av nationell minoritetspolitik finns det dock emellertid anledning att efterfråga ett omtag. DO hade gärna sett att utredningen hade haft större fokus på förslag på lagstiftning och politik som syftar till att säkerställa judars, romers, samers, sverigefinnars och

tornedalings tillgång till mänskliga rättigheter i vidare mening än de nationella minoritetsrättigheterna. Centralt bör vara såväl åtgärder för säkerställandet av principen om icke-diskriminering och ett ansvarstagande för den politik och de övergrepp mot de nationella minoriteterna genom historien som bidragit till dagens situation. DO hade även gärna sett en mer fördjupad utredning kring till exempel enskildas möjligheter till om- och överprövning av beslut och om möjligheten att bestämmelser om tillsyn tydligare förs in i lagstiftningen.

DO är positiv till insatser som kan bidra till att öka kunskaperna om de nationella minoriteterna och de nationella minoritetsspråken. Det är emellertid tveksamt om utredningens olika förslag om kunskapshöjande insatser kan bidra till en förändring, utan att också lagstiftningen förstärks och ansvaret för implementeringen av rättigheterna tydliggörs. DO ställer sig också tveksam till om förslagen om att inrätta en ny uppföljningsmyndighet och om att införa en skyldighet för kommuner och landsting att anta dokumenterade mål och riktlinjer för det minoritetspolitiska arbetet, är tillräckliga och effektiva medel för att säkerställa efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter.

För att på ett bättre sätt än i dag säkerställa de nationella minoriteternas tillgång till mänskliga rättigheter menar DO att regeringen även bör överväga på vilket eller vilka sätt samtliga nationella minoriteter och minoritetsspråk skulle kunna omfattas av de bestämmelser som i dag, och i utredningens förslag, är knutna till ordningen med förvaltningsområden.

Synpunkter på några av utredningens förslag

Förslag till förändringar i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk

DO har inget att erinra angående utredningens förslag till förändring rörande möjligheten att, enligt 10§ lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk, skriftligen kontakta vissa särskilt angivna myndigheter på finska och samiska utökas till att omfatta också meänkieli, samt att även Arbetsförmedlingen ska omfattas av bestämmelsen.

I förslaget till förändring av 10§ uppställs dock alltjämt kravet att den enskilde, för att få använda finska, meänkieli och samiska vid sina skriftliga kontakter med Justitiekanslern, Försäkringskassan, Skatteverket, Arbetsförmedlingen och DO, ska vara part eller ställföreträdare för part. Detta innebär en påtaglig begränsning i rätten att skriftligen kontakta DO på dessa språk eftersom enskilda sällan är att anse som part i ärenden hos myndigheten. Regeringen bör därför, på motsvarande sätt som gjorts beträffande Riksdagens ombudsmän, överväga att utforma bestämmelsen så att enskilda alltid har rätt att använda språken i sina skriftliga kontakter med DO.

DO välkomnar förtydligandet att förvaltningskommuner har skyldighet att erbjuda barn, vars vårdnadshavare begär det, plats i förskola där hela eller en väsentlig del av utbildningen bedrivs på finska, meänkieli respektive samiska

så att bestämmelsen bättre överensstämmer med Sveriges internationella åtaganden. Av samma anledning välkomnar DO förtydligandet av förvaltningskommuners skyldighet att erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller en väsentlig del av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, meänkieli respektive samiska.

Förslag om inrättande av ett centrum för samisk hälsa

DO ställer sig positiv till utredningens förslag att regeringen bör överväga att etablera ett centrum för samisk hälsa. Även om det råder brist på kunskap om samers hälsosituation och det saknas såväl en nationell som lokal struktur för att säkerställa samers tillgång till hälsa så finns det indikationer på att samers ohälsa inom vissa områden är större än för befolkningen i övrigt och att diskriminering utgör en faktor i sammanhanget. Det är därför, enligt DO, viktigt att få ökad kunskap om samers hälsosituation och att öka förutsättningarna för att detta kan ske på ett mer systematiskt och samordnat sätt än idag. DO vill dock i sammanhanget understryka vikten av samiskt inflytande över den egna hälsosituationen, inklusive över vilken kunskap som utvecklas och sprids.

Förslag om att pröva frågan om att införa språk som diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen

Utredningen föreslår att regeringen i lämpligt sammanhang bör pröva frågan om att införa språk som diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen. DO delar utredningens bedömning att språk som diskrimineringsgrund skulle kunna innebära ett stärkt skydd mot diskriminering som har samband med språk och att frågan bör utredas.

Beslut i detta ärende har fattats av diskrimineringsombudsmannen Agneta Broberg efter utredning och förslag från experten Lars Lindgren.

Agneta Broberg
diskrimineringsombudsman

Lars Lindgren
expert